

Sygn. akt II CSK 60/14

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 października 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Samodzielnego Publicznego Szpitala
Wojewódzkiego w G.

przeciwko U. P. i Skarbowi Państwa - Prezesowi

Sądu Okręgowego w G.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 30 października 2014 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej U. P.

od wyroku Sądu Okręgowego w G.

z dnia 19 czerwca 2013 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w G. oddalił apelację pozwanych U. P. i Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Okręgowego w G. od wyroku Sądu Rejonowego w G., którym została zasądzona od nich solidarnie na rzecz Samodzielnego Publicznego Szpitala Wojewódzkiego w G. kwota 54.949,63 zł z tytułu odszkodowania na podstawie art. 23 ust. 1 - 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji za szkodę poniesioną wskutek pobrania przez zastępcę komornika opłat egzekucyjnych od kwot, które wpłynęły w okresie zawieszenia postępowania egzekucyjnego.

Sądy obu instancji ustaliły, że Komornik Sądowy Rewiru III przy Sądzie Rejonowym w G. prowadził postępowanie egzekucyjne wobec Samodzielnego Publicznego Szpitala Wojewódzkiego w G. z wniosku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w dziewięciu sprawach. Pozwana w okresie od 1 maja do 31 grudnia 2007 r. pełniła funkcję zastępcy komornika. W toku postępowania, w okresie jego zawieszenia, wydała postanowienia o sporządzenia planów podziału sum uzyskanych oraz ustaliła i pobrała opłaty stosunkowe od kwot, które wpływały wskutek wcześniejszego zajęcia wierzytelności w Narodowym Funduszu Zdrowia i były przekazywane do depozytu sądowego - w sprawach ... 6276/04 - 4.808,35 zł, ... 8227/04 - 6835,92 zł, ... 8229/04 - 6.563,13 zł, ... 8230/04 - 6.569,69 zł, ... 9227/04 - 8.549,07 zł, ... 9228/04 - 5.529,53 zł, ... 2178/05 - 5.257,89 zł, ... 2179/05 - 5.382,69 zł, ... 5553/05 - 5.453,36 zł. Następca pozwanej podjął postępowanie, umorzył je i ustalił koszty egzekucji obejmując również koszty pobrane przez pozwaną. Powód (dłużnik) wniósł skargi na czynności komornika dotyczące ustalenia opłaty stosunkowej wskazując, że od dnia 1 sierpnia 2005 r. postępowanie egzekucyjne było zawieszane, w tym okresie dłużnik spłacił dług i na wniosek wierzyciela postępowanie zostało umorzone. Sąd Rejonowy uchylił zaskarżone postanowienia i zobowiązał komornika do ustalenia kosztów postępowania zgodnie z obowiązującymi przepisami. Komornik sądowy ustalił koszty niezbędne dla celowego prowadzenia egzekucji w kwotach po 16 zł i stwierdził, że opłata ponad tę kwotę została pobrana przez zastępcę komornika U. P.

Sąd Okręgowy wskazał jako podstawę odpowiedzialności art. 23 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (j.t. Dz. U. z 2006 r., nr 167, poz. 1191; dalej u.k.s.i.e.) i uznał, że pozwana jako zastępca komornika ponosi odpowiedzialność tak jak komornik w zakresie czynności, które wykonywała i jest to odpowiedzialność deliktowa, której przesłanką jest bezprawność. Podzielił pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uchwale z dnia 16 października 2008 r., III CZP 90/08 (OSNC z 2009 r., nr 9, poz. 123, Biul. SN z 2008 r., nr 10, poz. 9), iż w okresie zawieszenia postępowania egzekucyjnego organ egzekucyjny nie wykonuje żadnych czynności egzekucyjnych, poza tymi, które zmierzają do podjęcia postępowania (art. 179 § 3 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). W ocenie Sądu sprzeczne z art. 179 § 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a więc bezprawne, było sporządzenie przez pozwaną planu podziału wpływających kwot, w tym ustalenie kosztów należnych komornikowi i ich pobranie, nie wiadomo było bowiem, czy zostaną one zwrócone dłużnikowi, czy też zostaną przeznaczone do podziału pomiędzy wierzycieli. Kwoty pobrane w toku zawieszzonego postępowania i złożone do depozytu sądowego zostały zwrócone dłużnikowi na wniosek wierzyciela i nie stały się nigdy roszczeniem wyegzekwowanym, a zgodnie z art. 770 k.p.c. komornik może pobierać tylko koszty niezbędne do celowego prowadzenia egzekucji. Przeciwko pobraniu opłaty egzekucyjnej przemawia również zasada wyrażona w art. 45 ust. 2 ustawy z dn. 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 18 września 2001 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 130, poz. 1452) oraz w art. 49 i 59 tej ustawy (j.t. Dz. U. z 2006 r., nr 167, poz. 1191 ze zm.), że opłata należy się od wyegzekwowanego roszczenia. Sąd drugiej instancji odwołując się do treści art. 63 ust. 4 u.k.s.i.e. wskazał, że dochodem komornika są ściągnięte i pobrane opłaty w danym miesiącu oraz zwrot wydatków, pomniejszone o koszty działalności egzekucyjnej komornika, z tym że są to opłaty pobrane i ściągnięte zgodnie z prawem. Odnosząc się do zarzutu przedawnienia roszczenia podzielił pogląd Sądu pierwszej instancji, że początek biegu przedawnienia wyznacza data uprawomocnienia się postanowień komornika z dnia 3 września 2009 r. o ustaleniu kosztów egzekucyjnych. Dopiero od tej daty poszkodowany dowiedział się o szkodzie, jej wysokości i osobie za

nią odpowiedzialnej, a więc wobec wytoczenia pozwu w dniu 1 lipca 2011 r. trzyletni termin przedawnienia z art. 442¹ § 1 k.c. nie upłynął. Początku biegu terminu przedawnienia nie wyznacza natomiast data sporządzenia planów podziału, tj. 10.VII, 17.X. i 30.XI. 2007 r., bo postępowanie było wtedy zawieszone, wynik postępowania egzekucyjnego nie był znany i zależał od czynności stron po jego podjęciu.

W skardze kasacyjnej pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa w całości, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu. W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego zarzuciła naruszenie art. 442¹ § 1 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że miarodajnym momentem dla powzięcia wiedzy o szkodzie i osobie zobowiązanej do naprawienia szkody jest chwila otrzymania prawomocnego postanowienia komornika, art. 23 ust. 2 w zw. z ust. 1 u.k.s.i.e. przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że zachowanie pozwanej wypełnia przesłanki odpowiedzialności deliktowej, pomimo że nie było bezprawne oraz naruszenie art. 26 - 28 u.k.s.i.e. przez nieuwzględnienie, iż pozwana wykonywała czynności jako zastępca odwołanego komornika. Naruszenie przepisów postępowania pozwana wywiodła z naruszenia art. 328 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. może stanowić uzasadnioną podstawę kasacyjną jedynie wtedy, gdy skarżący wykaże, że z powodu wadliwości uzasadnienie uniemożliwia Sądowi Najwyższemu sprawdzenie prawidłowości orzeczenia. Taka sytuacja zachodzi jeżeli uzasadnienie kwestionowanego orzeczenia nie ma wszystkich wymaganych elementów, bądź zawiera braki uniemożliwiające kontrolę kasacyjną (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2010 r., III CSK 120/09, wyrok z dnia 25 stycznia 2010 r., I UK 244/09, niepubl.). Motywy zaskarżonego wyroku takich wadliwości nie wykazują, a wskazane przez skarżącą niedokładności zostały sprostowane postanowieniem z dnia 26 września 2013 r. Wbrew twierdzeniu pozwanej Sąd drugiej instancji odniósł się do podniesionego w apelacji zarzutu

braku jej legitymacji wskazując na treść przesądzającego tę kwestię art. 23 ust. 1 pkt 2 u.k.s.i.e., zaś pewna lakoniczność uzasadnienia w tym zakresie nie jest równoznaczna z naruszeniem wskazanego przepisu.

Podniesione przez skarżącą zarzuty naruszenia prawa materialnego sprowadzają się do zakwestionowania prawidłowości stanowiska Sądu drugiej instancji w zakresie legitymacji biernej pozwanej, zaistnienia bezprawności działania jako przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej oraz ustalenia początku biegu przedawnienia na datę wydania prawomocnych postanowień o ustaleniu kosztów egzekucji.

Zgodnie z art. 23 ust. 1 u.k.s.i.e. komornik jest obowiązany do naprawienia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu czynności, zaś ustęp drugi stanowi, że zastępca komornika ponosi odpowiedzialność jak komornik w zakresie czynności, które wykonywał. Komornik sądowy ma status funkcjonariusza publicznego ale wykonuje czynności na własny rachunek (art. 3, 3a u.k.s.i.e). Nie ma sporu ani w doktrynie ani w judykaturze (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2001 r., II CKN 250/99, nie publ.), że zarówno pod rządem uchylonego z dniem 27 stycznia 2004 r. art. 769 k.c., jak i w okresie, gdy podstawę odpowiedzialności komornika stanowi wyłącznie art. 23 u.k.s.i.e. odpowiedzialność ta ma zawsze charakter osobisty - odpowiedzialność odszkodowawczą ponosi nie komornik, który pełni tę funkcję w dacie wytoczenia pozwu a komornik, którego czynności lub zaniechania wyrządziły szkodę. Nie budząca wątpliwości treść art. 23 ust. 2 u.k.s.i.e. przesądza, że zastępca komornika ponosi odpowiedzialność tak jak komornik, a więc w granicach dokonanych czynności odpowiada osobiście za szkodę wyrządzoną działaniem niezgodnym z prawem niezależnie od tego, czy pełni nadal tę funkcję. Błędny jest zatem pogląd skarżącej, że biernie legitymowany jest ten komornik, który przejął kancelarię komorniczą lub ten, który prawomocnie ustalił koszty egzekucji. Skarżąca pomija, że powód dochodzi roszczenia odszkodowawczego, a więc istotne znaczenie przy ustaleniu legitymacji biernej ma to zdarzenie, które wyrządziło szkodę. Odpowiada ten komornik, który wadliwie ustalił koszty i pobrał zawiżone opłaty a nie ten, który wydał prawidłowe i prawomocne postanowienie o ustaleniu kosztów egzekucji. Bez znaczenia pozostają również argumenty

związane z zagadnieniem wysokości wynagrodzenia zastępcy komornika, które pozwana uzyskała z bezprawnie pobranych opłat albo z kwestią wysokości kosztów poniesionych na utrzymanie kancelarii. Decydujące znaczenie ma bowiem powstanie szkody i jej wysokość, która zgodnie z teorią różnicową wyraża się różnicą pomiędzy obecnym stanem majątkowym poszkodowanego a stanem, jaki zaistniałby, gdyby nie nastąpiło zdarzenie powodujące szkodę. Okoliczności wskazane przez skarżącą mogłyby mieć wpływ na rozstrzygnięcie jedynie w razie oparcia roszczenia na przepisach dotyczących bezpodstawnego wzbogacenia, ale ta podstawa nie była przedmiotem rozstrzygnięcia. Z tej przyczyny nie mogą być także uzasadnione wywody dotyczące braku dostępu byłego zastępcy komornika do konta bankowego kancelarii komorniczej, na które zostały przelane wadliwie pobrane opłaty lub podnoszony publiczny charakter opłat egzekucyjnych. Kwestia rozliczeń pomiędzy byłym zastępcą a obecnym komornikiem i ewentualnego wzbogacenia tego komornika pozostaje poza zakresem rozpoznania w niniejszej sprawie. W sprawie o odszkodowanie nie jest relewantne to, czy skutek czynu niezgodnego z prawem pozwana lub inny komornik odnieśli korzyść, lecz to, czy czynem tym została wyrządzona szkoda.

Pozwana zarzucając niewłaściwe zastosowanie art. 23 ust. 2 w zw. z ust. 1 u.k.s.i.e. w zakresie przyjęcia bezprawności jej działania wywodzi, że ustalenie opłat w okresie zawieszenia postępowania egzekucyjnego nie było obiektywnie bezprawne, dłużnik wniósł bowiem skargi do Sądu Rejonowego, które zostały oddalone, a nadto wskazuje, że wątpliwości co do sposobu ustalania opłat w związku z restrukturyzacją publicznych zakładów opieki zdrowotnej zostały rozstrzygnięte dopiero uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2008 r., III CZP 90/08. Skarżąca pomija jednak, że w wyniku postępowania odwoławczego postanowienia oddalające skargi zostały zmienione i postanowienia w przedmiocie ustalenia kosztów postępowania egzekucyjnego przez nią wydane zostały uchylone. Ponadto nawet gdyby skargi zostały prawomocnie oddalone to błędne oddalenie przez sąd skargi na czynność komornika, która spowodowała szkodę, nie wyłącza odpowiedzialności komornika na podstawie art. 23 u.k.s.i.e. z tej przyczyny, że decydujące znaczenie ma źródło szkody. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 marca 2007 r., III CSK 381/06 (OSNIC z 2008 r., nr 2, poz. 28) pogląd

traktujący jako zasadę wyłączenie odpowiedzialności komornika w wypadku wyrządzenia szkody czynnościami zaskarżonymi skargą, która została oddalona, utracił aktualność po uchyleniu art. 769 k.p.c. przewidującego jako przesłankę odpowiedzialności niemożność zapobieżenia szkodzie za pomocą środków przewidzianych w kodeksie postępowania cywilnego. W stanie prawnym obowiązującym w dniu powstania szkody powoda, odpowiedzialność komornika lub jej wyłączenie (art. 23 u.k.s.i.e.) nie jest uwarunkowana zaskarżeniem wadliwych czynności. Wątpliwości natomiast, które zdaniem skarżącej istniały w 2007 r. odnośnie do zakresu czynności, które komornik może podjąć w czasie zawieszenia postępowania egzekucyjnego, nie mogą przesądzić o bezprawności działania, która jest pojęciem obiektywnym. Sprzeczność z przepisami prawa istnieje, niezależnie od tego czy dana kwestia prawna była przedmiotem wykładni Sądu Najwyższego. Stanowisko o niedopuszczalności dokonywania w czasie zawieszenia postępowania innych czynności, niż zmierzające do jego podjęcia było wówczas przedmiotem wypowiedzi zarówno doktryny, jak i judykatury (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 1978 r., IV CR 463/67, OSNCP z 1978 r., nr 10, poz. 186). Art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 15 kwietnia 2005 r. o pomocy publicznej i restrukturyzacji publicznych zakładów opieki zdrowotnej (Dz. U. nr 78, poz. 684 ze zm.) wprowadza zawieszenie postępowania egzekucyjnego z mocy prawa na okres od dnia wszczęcia postępowania restrukturyzacyjnego do dnia wydania decyzji o umorzeniu albo o zakończeniu postępowania restrukturyzacyjnego. Pozwana nie kwestionuje wiedzy o obowiązku zawieszenia postępowania, a prowadzenie czynności polegających na dokonaniu planu podziału kwot uzyskanych z egzekucji, w sytuacji gdy wynik postępowania restrukturyzacyjnego, a w konsekwencji dalszy bieg postępowania egzekucyjnego nie był wiadomy, w sposób oczywisty narusza zarówno art. 24 ust. 2 ustawy restrukturyzacyjnej, jak i art. 179 § 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Czynność wadliwego ustalenia kosztów egzekucji była konsekwencją dokonanej wbrew powyższym przepisom czynności ustalenia planu podziału. Ma rację skarżąca, że pobranie opłaty jest czynnością przymusową ale dotyczy to należności wyegzekwowanej, a takiego charakteru nie nosiły kwoty zajętych wierzytelności przechowywane w depozycie sądowym. Jak słusznie wskazał Sąd Okręgowy, nie było wówczas wiadomo, czy zostaną

przekazane wierzycielowi, czy zwrócone dłużnikowi, co stało na przeszkodzie pobraniu opłat w świetle art. 45 ust. 2, 49 i 50 u.k.s.i.e. oraz art. 770 k.p.c.

Brak jest również podstaw do uwzględnienia zarzutu naruszenia art. 442¹ § 1 k.p.c. uzasadnionego twierdzeniem, że powód posiadał wiedzę o szkodzie wcześniej, niż w dacie wydania prawomocnych postanowień o ustaleniu kosztów postępowania egzekucyjnego w dniu 3 września 2009 r.

Do oceny zarzutu przedawnienia konieczne jest uzyskanie wiedzy o dwóch faktach - o szkodzie i o osobie zobowiązanej do jej naprawienia. Jedną z przesłanek roszczenia odszkodowawczego na podstawie art. 23 u.k.s.i.e. jest szkoda, a jej brak wyłącza w ogóle odpowiedzialność komornika. W konsekwencji poszkodowany nabywa roszczenie przeciwko komornikowi z chwilą powstania szkody. Jak wskazano wyżej szkoda wyraża się różnicą pomiędzy obecnym stanem majątkowym poszkodowanego a stanem, jaki zaistniałby, gdyby nie nastąpiło zdarzenie powodujące szkodę. W toku postępowania egzekucyjnego komornik dokonuje czynności o różnorodnym charakterze i w wypadku wyrządzenia szkody moment jej powstania podlega ocenie poprzez analizę charakteru dokonanej czynności. Szkoda może powstać bowiem równocześnie z dokonaną czynnością lub w jakiś czas po tej czynności a chwila dowiedzenia się o szkodzie może być tożsama z powstaniem szkody albo późniejsza. Z całą pewnością chwila dowiedzenia się o szkodzie nie może poprzedzać jej powstania albo nie może być utożsamiana ze świadomością bezprawności działania komornika. W niniejszej sprawie szkoda została spowodowana wadliwym pobraniem opłat egzekucyjnych ustalonych przez zastępcę komornika nieprawomocnym postanowieniem. Jest to sytuacja szczególna, bo zarówno do pobrania opłat (art. 45 ust. 2 u.k.s.i.e.), jak i ustalenia kosztów egzekucji (art. 770 k.p.c.) właściwy jest jedynie komornik jako organ egzekucyjny i koszty te ustala postanowieniem. Do czasu uprawomocnienia postanowienia strona postępowania egzekucyjnego nie wie, nawet jeżeli ma świadomość bezprawności ich wcześniejszego ustalenia, czy poniosła szkodę. Dopóki postanowienie komornika nie jest prawomocne i może ulec zmianie, nie można mówić o powstaniu szkody, czyli uszczerbku majątkowego. Dopiero prawomocne postanowienie komornika jest wiążące dla sądu i stron postępowania egzekucyjnego i dopiero wówczas aktualizuje się

roszczenie odszkodowawcze. Przyjąć zatem należało, że bieg przedawnienia roszczenia na podstawie art. 23 ust. 2 u.k.s.i.e. o odszkodowanie za szkodę poniesioną wskutek bezprawnego pobrania opłat egzekucyjnych rozpoczyna się od daty uprawomocnienia postanowienia komornika o ustaleniu kosztów egzekucji (art. 442¹ § 1 k.c.).

Z tych względów zarzuty prawa materialnego są bezzasadne, wobec czego orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.